

MET BIJDAGEN VAN: PETER VAN DEN BERG, MARCEL TAAL,
ARNOUD VAN DER MEULEN, HANNEKE MESTERS EN HENK WIJKHUISEN

WILDE PLANTEN HERKENNEN

J. Feilberg en J. Overgaard Christensen, 1999. Wilde planten herkennen. Uitgave: Schuyt & Co. Haarlem. ISBN 90-6097-513-8. Prijs f 59,50.

Een plantenboek van 350 pagina's, waarin de Noordwest-Europese planten zijn beschreven en in kleur zijn afgebeeld kan niet compleet zijn. De enige determinatiesleutel in de gids beslaat twee pagina's en bestaat uit schetsjes van vertegenwoordigers van de belangrijkste families. Daar komt nog bij dat de determinatiekenmerken van de planten slechts summier aan bod komen. Voor het determineren van bijvoorbeeld een willekeurige gele composit is deze gids dus niet geschikt. Toch is deze gids een waardevol bezit. Dat komt in de eerste plaats door de schitterende kleurentekeningen van Jens Overgaard, maar ook door de aandacht die besteed is aan de cultuurgeschiedenis van de planten. Behalve beschrijvingen van soorten geeft deze gids ook globaal informatie over de systematiek en de biologie van planten in het algemeen. Daarom is deze gids vooral voor beginnende plantenliefhebbers aan te bevelen als aanvulling op een volledige, maar wellicht minder fleurige flora.

STERREN KIJKEN

Mieke van Tilburg en Govert Schilling, 1998. Volle maan, Kleine Beer en andere Nachtbeelden. 40 blz. Uitgave: Schuyt & Co. Haarlem. ISBN 90-6097-466-2. Prijs f 27,50.

Dit jeugdboek volgt in een speelse en instructieve serie uitgaven over onder meer sloot en plas, vogels en paddestoelen. Govert Schilling schreef de teksten en Mieke van Tilburg zorgde voor de illustraties. De mooie uitgave maakt het tot een ideaal cadeau voor een neefje of nichtje van een jaar of tien.

Het boek houdt een hele aardige balans tussen het mystieke en het wetenschappelijk wat je over de sterrenhemel kan vertellen. Er wordt bijvoorbeeld een idee gegeven over de legendes en mythes die samenhangen met de namen van de sterrenbeelden. Aan de andere kant worden op een heel eenvoudige manier redelijk ingewikkelde onderwerpen aan kinderen uitgelegd, zoals: waarom draaien de sterren, maar de poolster niet, hoe ontstaat een vallende ster of wat is nu eigenlijk een komeet. Wat het boek apart maakt zijn de heel eenvoudige experimentjes. Met een lege toiletrol, pen en papier om de hemel te bekijken,

registreren en na te tekenen worden kinderen gestimuleerd bewust waar te nemen. Zo kan verwondering en fascinatie voor de nachtelijke hemel ontstaan. Het boek kweekt tegelijkertijd bewustzijn voor de waarde van een echt donkere hemel. Die is in Nederland namelijk steeds schaarser.

HIEROGLYFEN VAN HET ZAND

Mark van Til en Joop Mourik, 1999. Vegetatie en landschap van de Amsterdamse Waterleidingduinen. Uitgave Gemeentewaterleidingen Amsterdam. ISBN 90-71570-95-9 Prijs tot 1-1-2000 f 49,50 daarna f 65,-.

Van tijd tot tijd verschijnt er weer eens een uitgave van een van de duinbeherende waterleidingbedrijven over hun terrein. Meestal zijn dit goed gedocumenteerde, kleurrijke en mooi vormgegeven boekwerken van enige omvang. Ook dit boek zet die waardevolle traditie voort, die Gemeentewaterleidingen is ingeslagen na het onvolprezen boek "Lezen in het duin". Het boek is een weerslag van de deskundigheid en het enthousiasme dat er heerst op de ecologische burelen van dit bedrijf, waar men nog graag doorgaat voor oecoloog. Vegetaties zijn de hiërogliefen die op de zandpyramides van het duin aanwezig zijn. Ze bevatten veel informatie over een verborgen geschiedenis, mits je ze kunt herkennen, lezen en interpreteren. Dat hebben de makers van dit boek gedaan. In ruim 250 pagina's krijgt u een veelomvattend beeld van de soorten vegetaties die in dit duingebied vertegenwoordigd zijn, waarom ze er voorkomen, wat ze u over de bodem of het beheer vertellen en hoe ze zich in de

toekomst ontwikkelen. Een vlot geschreven boek met een schat van vegetatiekundige gegevens waaruit de liefde van deze twee duinbiologen voor hun werk en dit gebied blijkt. Liefhebbers van kaartjes en andere overzichten komen er ruim aan hun trekken. Volgens het persbericht is het boek ook bedoeld voor de geïnteresseerde bezoeker. Die zou ik dan vooral de tweede helft van het boek aanbevelen waarin veel lezenswaardige stukjes staan over bekende en minder bekende plekken in dit gebied en waarin de er voorkomende vegetatie in relatie wordt gebracht met allerlei ecologische aspecten en vroeger, huidig of toekomstig beheer. Voor wie de vegetaties eens in het wild wil gaan bekijken, is er een los boekje met vier routebeschrijvingen bijgevoegd. Deze routes volgen nu eens niet de geijkte paden, maar laten de wat onbekendere delen van het duin zien.

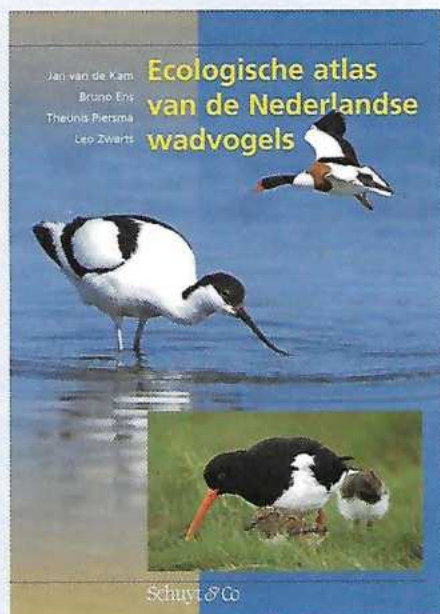
LIBELLEN

Alle insecten bestuderen? Dat gaat niet. Er zijn veel te veel soorten, ook in Nederland. Specialisatie is dus nodig. Zo is de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie ontstaan. Die geeft een blad uit met de naam Brachytron. De naam zegt het al: niet bestemd voor een brede lezersgroep. Toch is het blad goed leesbaar voor de gemiddelde DUINlezer. Het blad verschijnt twee maal per jaar. Inlichtingen ☎ 071-517067. In het augustusnummer staan behalve twee andere verhalen ook een interessant artikel over de libellen van de Zeeuwse en Hollandse duinen exclusief Texel. De duinen tellen maar liefst 37 soorten. Hiervan komen er 17 soorten algemeen of plaatselijk algemeen voor. Van de resterende, zeldzame 20 soorten worden waarnemingen uit 1994 tot en met 1998 besproken. De resultaten worden vergeleken met gegevens van de andere decennia uit deze eeuw. Belangrijk is het onderscheid tussen libellen die met een zuidoostenwindje vanuit het binnenland aan komen vliegen en soorten die zich in de duinen voortplanten. De imago's leven in duinmeertjes en rellen onder andere van muggenlarven. Veel zeldzame soorten zijn in vergelijking met het begin van de eeuw achteruitgegaan, dat is een van de resultaten. Toch hoeven we niet te wanhopen: vergeleken met de zeventiger en tachtiger jaren is er weer verbetering. Enerzijds komt dit door het warmere weer in de negentiger jaren waardoor vooral zuidelijke soorten zich meer lieten zien, anderzijds door natuurontwikkeling en een ander beheer in de duinen. Er zijn poelen en duinrellen aangelegd, de drinkwatermaatschappijen zijn de

wateren anders gaan beheren en er zijn ruige stukken vallei afgeplagd. Daardoor krijgen de imago's betere kansen. De volwassen libellen krijgen het echter moeilijker: door verruiging van de duinen verdwijnen de gunstige plekjes. Door begrazing of gefaseerd maaien kan de verruiging wellicht bestreden worden.

Het aantal libellenwaarnemingen is de laatste jaren flink gestegen. Dat komt doordat er veel meer waarnemers gekomen zijn. Er werden ook onderzoeksgroepjes gevormd. Belangrijk is dat hun waarnemingen niet verloren gaan, maar samengebracht en geanalyseerd worden. Dit kan leiden tot aanbevelingen om maatregelen te nemen in het belang van de libel. Overigens, de Glassnijder (*Brachytron pratense*), waaraan het blad zijn naam ontleent, heeft het de laatste jaren vooral in de AW-duinen goed gedaan.

WADVOGELS

Jan van de Kam, Bruno Ens, Theunis Piersma en Leo Zwarts, 1999. *Ecologische Atlas van de Nederlandse Wadvogels*. Uitgave: Schuyt & Co. Haarlem, in samenwerking met Vogelbescherming Nederland. ISBN 90 6097 509x. Prijs f 98,50.

De timing had niet beter gekund. Een boek presenteren over de ecologie van wadvogels, terwijl in politiek Den Haag wordt gestecheld over gasboring in de Waddenzee. De presentatie van dit boek haalde zelfs de voorpagina van een groot, landelijk ochtendblad en heeft daarmee een start gekregen die dit schitterende boek verdient.

In het boek wordt uitvoerig stilgestaan bij het probleem van bodemdaling. Bodemdaling leidt volgens de auteurs niet tot significante problemen: "Toch lijkt het moeilijk te geloven dat winning van gas uit de nieuwe velden onder de Waddenzee grote gevolgen heeft voor de op de droogvallende platen foeragerende wadvogels (p. 340)". Ik heb nog gezocht, maar de NAM is geen sponsor van het boek! Wie overigens weet hoe vaak berekeningen over getijdebewegingen en stromingen de plank mis slaan, weet dus ook dat je nooit een risico moet nemen dat er wel degelijk is.

De uitsmijter van het hoofdstukje bodemdaling is echt zwak. Deze tekst is niet van oprechte natuurbeschermers, maar van maatschappijvreemde biologen. Over de gaswinning besluit de paragraaf: "Daarvoor zijn boorinstallaties nodig, die nogal uit de toon vallen in een wijs natuurgebied als de Waddenzee. Boorinstallaties horen niet in een natuurgebied zou je zeggen, net zo min als straaljagers trouwens (p. 340)". Tsjonge, wat een geleuter en wat een vreselijk zin. Met dit soort biologen heb je als natuurbeschermers geen tegenstanders meer nodig. Het boek maakt deel uit van een serie ecologische atlanten die sinds 1992 bij Schuyt & Co worden uitgegeven onder de bezielenleiding van Martin Fontijn, die helaas afscheid van deze uitgeverij heeft genomen. De eerste atlas in de serie beschreef de ecologie van de dagvlinders. De volgende delen betroffen de roofvogels en weidevogels. Het zijn stuk voor stuk prachtig uitgevoerde boeken, die hun geld meer dan waard zijn. De informatie is omvangrijk en gedegen. Wie iets over de scholekster en zijn voedsel of het broedgebied van de drieteenstrandloper op de toendra van Sibirië wil weten wordt niet teleurgesteld. Dankzij de schitterende foto's van topfotograaf Jan van de Kam is het boek niet alleen inhoudelijk een topper, maak ook bijzonder aantrekkelijk om te bekijken. Dus ondanks de kritiek, ingegeven door de actualiteit, concludeer ik dat de atlas staat als een kathedraal. Indrukwekkend, mooi en gedegen.

ZEEVISSEN

Bent J. Muus, Jørgen G. Nielsen, Preben Dahlstrom en Bente O. Nyström, 1999. *Zeevissen van Noord- en West-Europa*. Uitgave: Schuyt & Co. Haarlem. ISBN 90 6097 51 03. Prijs f 59,50.

Onder de schuimkoppen van de Noordzee ligt een verborgen wereld, die zich vooral openbaart na storm. Maar dan vind je nog zelden vissen op het strand. Daarvoor moet

je naar de visafslag of naar de diverse Noordzeeaquaria. Een van de leukste en mooiste plekken om iets te leren en te zien over het zeeleven staat op Texel: EcoMare. Hoewel ik als inwoner van de gemeente Velsen regelmatig in IJmuiden verse vis haal, wist ik (HW) werkelijk niet dat er zoveel soorten vis in de Noordzee zat. Bramen, botervissen, snotolven en snipalen, ik had er nog nooit van gehoord. En nu ik gezien heb hoe een zeeduivel eruit ziet, vind ik hem opeens veel minder lekker. Bij elke hap zeeduivel zal ik de rest van mijn leven moeten denken aan dat plaatje op pagina 144 van dit boek, waar een afschuwelijk gedrocht met scherpe tanden staat afgebeeld. Ook stond ik versteld van het voorkomen van het zeepaardje in de Oosterschelde. Ik dacht dat dit beestje ergens in de tropen op en neer in het water danste. Kortom, er ging een wereld voor mij open door dit boek, dat een geactualiseerde en uitgebreide uitgave blijkt te zijn van een zeevissengids uit 1978 uit de bekende Elsevier-serie. Het is zelfs zo uitgebreid, dat ook kreeftachtige en weekdieren worden beschreven, ofschoon dat niet in de titel staat. Ook kun je alles lezen over de visserij. Het enige dat ik nog miste waren een aantal culinaire tips.

Het is het eerste natuurboek dat mijn smaakzintuigen prikkelde, terwijl ik als niet-vegetariër mij niet kan herinneren ooit speekselvloed te hebben gekregen bij een plaatje in een zoogdieren- of paddestoelengids. Waarschijnlijk ligt de oorzaak van deze Pavlov-reactie in het feit dat ik die vissen alleen zie op het ijs in de vishallen van IJmuiden. En waarvoor gaat een mens naar de vishal?

Hoewel ik aanvankelijk zestig gulden wat aan de dure kant vond voor een "veldgids", blijkt de gids zijn prijs meer dan waard. Het is een mooi uitgevoerd boek, dat veel informatie geeft over een relatief onbekende wereld. Het is een aardig cadeautje voor liefhebbers van verse vis en daarom geschikt voor onder de boom in alle kustdorpen en -steden.